

De economie van de oudere Nederlander

Met grote regelmaat verschijnen er verhalen over de snelle vergrijzing van de Nederlandse bevolking en over de last die dat op de economie en op de schouders van de werkenden legt. Het gemeenschappelijke kenmerk van dit soort verhalen is dat zij een nogal eenzijdige kijk op de economische gevolgen van de demografische ontwikkeling geven. In dit artikel wordt een heel ander beeld geschetst. De auteurs betogen dat 65-plussers een koopkrachtige categorie vormen die met hun bestedingen veel inkomen en werkgelegenheid scheppen, slechts een beperkt beroep op allerlei dure overheidsvoorzieningen doen en in diverse opzichten veel minder maatschappelijke kosten veroorzaken dan andere leeftijdsgroepen. De maatschappelijke kosten-batenbalans van de vergrijzing zou er daarom wel eens heel anders kunnen uitzien dan nu veelal wordt gesuggereerd.

PROF. DR. L. H. KLAASSEN – DRS. J. A. VAN DER VLIST*

Nogal plotseling heeft de Nederlandse economische wetenschap de demografie herkend als een veld van fundamentele betekenis voor de economische ontwikkeling in ons land en de westerse landen in het algemeen. Deze hernieuwde belangstelling resulteert onder meer in publicaties, congressen en discussies over de betekenis van de vergrijzing en de naargeestige consequenties die deze zal hebben voor de in de toekomst in omvang steeds afnemende actieve bevolking. Deze ziet zich immers geplaatst tegenover een al maar groeiende groep ouderen resp. oudere niet-werkers, die, meer dan vroeger het geval was, het overlijden uitstellen en mede daardoor het jongere deel van de maatschappij in ernstige moeilijkheden dreigen te brengen. Deze en soortgelijke zorgelijke geluiden worden meestal niet geuit door mensen die weten hoe een economie functioneert, welke plaats b.v. het sparen voor het pensioen daarin inneemt en waarom destijds voor de AOW voor een omslagstelsel werd gekozen in plaats van voor een kapitaaldeckingsstelsel, maar worden waarschijnlijk juist daarom vaak gehoord.

In het rapport van de Heroverwegingswerkgroep demografische ontwikkelingen en collectieve sector 1) worden de (geïsoleerde) invloeden van de te verwachten demografische ontwikkelingen op het gebied van de uitgaven voor sociale zekerheid, onderwijs, gezondheidszorg en maatschappelijk welzijn, justitie en volkshuisvesting geschetst onder de veronderstelling van gelijkblijvend beleid op al deze gebieden. De algemene conclusie luidt dat de collectieve uitgaven van 1985 door uitsluitend demografische invloeden (middenvariant CPB) zullen toenemen van f. 117 mrd. in 1985 tot f. 118 mrd. in 2000 en f. 142 mrd. in 2030. Het grootste aandeel in de toeneming tot 2030 is te wijten

aan de groei van de sociale zekerheid met ca. f. 24 mrd. en de gezondheidszorg met f. 6 mrd. Bij onderwijs vindt een daling plaats met f. 7,7 mrd. 2).

Het geïsoleerd bezien van demografische invloeden betekent uiteraard dat dan geen rekening wordt gehouden met economische groei. In het rapport wordt echter ook enige aandacht geschonken aan de mutaties die in de 'demografische uitgaven' optreden indien er economische groei optreedt. Wordt de middenraming van het CPB van 1985-2000 aangehouden, dan blijken deze uitgaven uitgedrukt in procenten van het nationale inkomen te dalen van 33,25 in 1985 tot 27 in het jaar 2000. Het blijkt verder dat deze daling in alle categorieën collectieve uitgaven optreedt. Bij de grootste uitgavenpost, sociale zekerheid, wordt een daling geraamd van 15,75% tot 13,5% van het nationale inkomen.

Ook in andere rapporten wordt aandacht besteed aan de invloed van demografische veranderingen op de economie 3). Tevens wijdt dit jaar de Vereniging voor Staatshuishoudkunde haar jaarvergadering aan dit onderwerp. Het krijgt dus steeds meer en gelukkig ook steeds meer deskundige aandacht.

* L.H. Klaassen (67) is adviseur van het Nederlands Economisch Instituut. J.A. van der Vlist (58) is hoofd van de afdeling Regio, Energie en Milieu van hetzelfde instituut.

1) *Demografische veranderingen en de ontwikkelingen van de collectieve sector. Deel I. Samenvattend Eindrapport.* Rapport van de heroverwegingswerkgroep demografische ontwikkelingen en collectieve sector. Den Haag, april 1986.

2) NEI, *Huishoudens, van nu tot 2000, oktober 1982.*

Wij denken dat het niettemin zinvol kan zijn enkele gunstige kanten van de vergrijzing aan de orde te stellen en zelfs de vraag op te werpen of het aantrekken van ouderen door gemeenten niet een effectief middel zou kunnen zijn om de welvaart en het welzijn in die gemeenten te bevorderen. Zonder dit probleem uitputtend te behandelen proberen wij een aantal belangrijke elementen, die voor de beoordeling van deze problematiek van betekenis zijn, te vermelden en daaraan een algemene conclusie te verbinden.

Het inkomen en de uitgaven van 50-plussers

Aan het Budgetonderzoek 1984 van het Centraal Bureau van de Statistiek is een aantal cijfers ontleend die na enige bewerking een interessant beeld geven van de inkomenspositie per gezinslid in de verschillende leeftijdscategorieën, d.w.z. de groepen die ontstaan als men de gezinnen indeelt naar de leeftijd van het gezinshoofd. De cijfers zijn de volgende (zie tabel 1).

Alhoewel het gezinsinkomen van de ouderen, vooral de 65-plussers, lager is dan van de overige groepen, blijkt het inkomen per gezinslid van deze categorie het hoogste te zijn van alle categorieën (40% hoger dan in de categorie 30-49-jarigen).

Een en ander werkt uiteraard door in een aantal uitgavencategorieën. Zo geven de ouderen per persoon 80% meer aan vakantie uit dan de groep dertigers en veertigers en 40% meer aan voeding, 16% meer aan ontwikkeling en vervoer, 75% meer aan de woning en 50% meer aan hygiëne en geneeskundige verzorging. Het uitgavenpatroon van de 65-plussers blijkt sterke gelijkenis te vertonen met dat van de 50-59-jarigen. Het inkomen per hoofd van deze beide categorieën verschilt slechts een fractie (65-plussers 2% hoger dan 50-49-jarigen). De 65-plussers blijken alleen wat meer te sparen. Volgens het tijdschrift *Geldkoers* van de postbank (september 1987) wordt 7 tot 15% van het inkomen van 65-plussers of gespaard of weggegeven 4).

Wat het inkomen betreft gaat het hier dus om een zeer aantrekkelijke groep, zeker vergeleken met de groep 30-49-jarigen. Hun uitgaven kunnen een belangrijke bijdrage aan het lokale of regionale inkomen en de werkgelegenheid leveren. Dit is in het bijzonder interessant omdat de ouderen zelf geen aanspraak maken op een arbeidsplaats en dus ook geen werkloosheidsuitkering nodig hebben noch diensten verlangen van de plaatselijke arbeidsbureaus.

Gebieden zoals de Utrechtse Heuvelrug, Bloemendaal en omgeving, Wassenaar hebben onder meer als gevolg van het daar aanwezige natuurschoon een grote aantrekkingskracht uitgeoefend op meer kapitaalkrachtige oudere personen, die al dan niet na beëindiging van hun actieve loopbaan in dat gebied gingen wonen. Voor de regionale economie betekende dit een krachtige impuls: inkomen en vermogen kwamen met deze bewoners mee en genereren (bij besteding in het gebied) inkomen en werkgelegenheid. De omzetten van verzorgende diensten nemen toe evenals de lokale overheidsinkomsten (onroerend-goedbelasting, grondverkoop e.d.), terwijl dikwijls ook sociale in-

Tabel 1. Leeftijd gezinshoofd en inkomen per gezinslid in 1984 in gulden per jaar

Leeftijd gezinshoofd	Gezinsinkomen	Inkomen per gezinslid
20-29 jaar	32.300	15.380
30-39 jaar	39.200	11.529
40-49 jaar	44.700	11.461
49-64 jaar	39.400	16.416
65 jaar en ouder	28.500	16.764
Gemiddeld	36.600	13.555

stellingen zoals kerken e.d. van een grotere belangstelling (ook financieel) profiteren. Er is hier geschreven ook financieel omdat vrijwilligers- en bestuurlijk werk op dat vlak ook dikwijls door ouderen wordt verricht.

Maatschappelijke diensten

Naast de bestedingsimpulsen die van vestiging van ouderen uitgaan op de regionale economie zijn er ook andere invloeden die aandacht verdienen. Het is zinvol hiervan enkele aan te stippen. Zij hebben betrekking op de kosten van verschillende maatschappelijke diensten zoals verkeer en justitie en politie voor zover deze al niet door de eerder vermelde ambtelijke werkgroep zijn onderzocht. Op het gebied van de justitie heeft deze groep slechts de kinderbescherming gezien. In het volgende zullen enkele gegevens worden gepresenteerd die een idee geven van de mate waarin door de verschillende leeftijdscategorieën een beroep op deze diensten wordt gedaan.

Verkeer

In tabel 2 zijn enkele gegevens vermeld die het aantal ontzeggingen van de rijbevoegdheid per leeftijdscategorie weergeven. De gegevens hebben betrekking op het jaar 1984.

Het blijkt dat het percentage ontzeggingen uit de rijbevoegdheid voor de leeftijdscategorie jonger dan 24 jaar 47% en voor de categorie 25-29 jaar 77% boven het Nederlandse gemiddelde ligt. Voor de groep 50-59 jaar ligt het percentage 53% en voor de groep 60 jaar en ouder 85% beneden het landsgemiddelde. Een verschuiving in de leeftijdsverdeling ten gunste van de hogere leeftijdsgroepen zal dus onmiskenbaar van invloed zijn op de omvang (en zeker ook aard) van de verkeersongevallen. Vermeld zij overigens dat, aangezien het aantal opgelegde geheel of gedeeltelijk onvoorwaardelijke ontzeggingen van de rijbevoegdheid voor mannen 95% van het totale aantal bedraagt, voor de voorgaande cijfers die voor mannen zijn gekozen.

Wat de verkeersslachtoffers betreft, ten dele uiteraard veroorzakers van een ongeval, blijkt de volgende verdeling te bestaan (1985)(zie tabel 3).

Hier blijkt het bijzonder de groep 15-24-jarigen te zijn die bij een verkeersongeval was betrokken. Een relatieve groei van het aantal personen van 55 jaar en ouder zal ceteris paribus een gunstige invloed op het aantal verkeersslachtoffers uitoefenen. Klaarblijkelijk gedragen de

3) Een verkenning van de sociaal-economische gevolgen van veranderingen in de leeftijdsstructuur, NEI, januari 1983; NCW, *Kijken naar de toekomst; een verkenning naar de gevolgen van demografische ontwikkelingen en individualisering*, Den Haag, 1986; Artikelen uit het tijdschrift *Demos*, NIDI, Den Haag; Population Reference Bureau, *1986 World population data sheet*, Washington, 1986.

4) Zo besteden wij ons geld, *Geldkoers*, uitgave Postbank, september 1987, nr. 3.

Tabel 2. Aantal ontzeggingen van de rijbevoegdheid in Nederland, 1984

Leeftijds-klasse	Aantal rijbewijsbezitters in duizendtallen	Ontzegging rijbevoegdheid	(3)/(2)	Index (NL = 100)
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
18-24 jaar	566	2.511	4,44	147
25-29 jaar	520	2.780	5,35	177
30-39 jaar	990	3.735	3,77	125
40-49 jaar	762	2.128	2,80	93
50-59 jaar	584	826	1,41	47
60 jaar en ouder	638	291	0,46	15
Totaal NL	4.060	12.271	3,02	100

Bron: CBS, *Criminaliteit en strafrechtpleging 1985 en Statisch zakboek 1986*.

Tabel 3. Verkeersslachtoffers in 1985 naar leeftijd

Leeftijdsklasse	Aantal gewonden	Omvang leeftijdsgroep in duizendtallen	(2)/(3)	Index (NL = 100)
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
0- 9 jaar	2.475	1.762,8	1,40	42
10-14 jaar	3.054	1.087,4	2,80	84
15-24 jaar	20.121	2.502,1	8,04	242
25-34 jaar	7.081	2.347,6	3,02	91
35-54 jaar	8.379	3.636,6	2,30	69
55-64 jaar	3.092	1.387,4	2,23	67
65 jaar en ouder	3.824	1.729,7	2,21	67
Totaal NL	48.026	14.453,6	3,32	100

Bron: CBS, *Statistische zakboek*, 1986.

Tabel 4. Gevangenisstraffen in 1985 naar leeftijd a)

Leeftijdsgroep	Onvoorwaardelijke gevangenisstraf	Omvang leeftijdsgroep in duizendtallen	(2)/(3)	Index (totaal = 100)
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
15-24 jaar	5.299	1.277	4,15	152
25-29 jaar	4.224	611	6,91	257
30-39 jaar	3.913	1.194	3,28	122
40-49 jaar	1.418	875	1,62	60
50-59 jaar	393	719	0,55	20
60 jaar en ouder	62	1.015	0,06	2
Totaal	15.309	5.691	2,69	100

a) Exclusief leeftijd onbekend.

Bron: CBS, *Criminaliteit en strafrechtspleging*, 1985.

ouderen zich in het verkeer dus beduidend beter dan b.v. de categorie twintigers.

Ook in ander opzicht zijn de kosten voortvloeiende uit de verkeersdeelneming van de ouderen lager dan die van de jongeren (werkenden). Zij zullen immers de infrastructuur en ook het openbaar vervoer buiten de spitsuren benutten waardoor de marginale kosten van hun deelneming aanzienlijk geringer zijn dan die veroorzaakt door b.v. het pendelverkeer van de actieve beroepsbevolking. Ter zijde zij opgemerkt dat een soortelijk argument ook geldt voor andere overheidsdiensten zoals bibliotheken die door ouderen veel minder in het weekend gevraagd zullen worden. Dit geldt ook voor diensten van de gemeente en van de post.

Justitie

Een volgende consequentie van de stijging van het aantal ouderen is de (ceteris paribus) daardoor relatief dalende criminaliteit. In tabel 4 is het aantal opgelegde geheel of gedeeltelijk onvoorwaardelijke gevangenisstraffen weergegeven naar leeftijd in het jaar 1985. Aangezien het aantal aan vrouwen opgelegde gevangenisstraffen slechts 4,4% van het totaal is, beperkt de tabel zich tot mannen. Van de groep tot 24 jaar is aangenomen dat deze betrekking heeft op de groep 15-4 jaar.

Duidelijk blijkt uit de tabel dat zich onder de 60-plussers nauwelijks criminelen bevinden. Zelfs in de leeftijdsgroep van 50-59 jaar bedraagt het aantal onvoorwaardelijk veroordeelden maar 8% van dat in de leeftijdsgroep van de 25-29-jarigen. Criminaliteit is geen eigenschap van de oudere Nederlander.

Aangezien verwacht kan worden dat het aantal personen in de leeftijdsgroep 15-39 jaar in de periode 1985-2000 met ca 11,5% zal afnemen zal daaruit ceteris paribus een daling van het aantal onvoorwaardelijk opgelegde gevangenisstraffen van ca. 1.530 of 10% van het huidige totaal tegenover staan.

Met het voorgaande zijn slechts enkele voorbeelden gegeven van invloeden die demografische veranderingen en meer in het bijzonder de afnemende van het aantal jongeren en de toeneming van het aantal ouderen op een aantal maatschappelijke verschijnselen zullen uitoefenen. Uiteraard zijn er ook andere dan demografische factoren die in een tegengestelde richting werken en die ondanks de daling van de omvang van de groep, de jongeren tot een steeds kostbaardere groep maken. In 1986 werd in het Amerikaanse tijdschrift *The Public Interest* 5) een aantal cijfers gegeven betreffende de doodsoorzaken van blanke jongeren van 15-19 jaar in de Verenigde Staten. Daaruit bleek dat de totale sterftekans in deze groep van 1960 tot 1980 ondanks een daling van 24% veroorzaakt door geringere kansen op een natuurlijke dood, een netto stijging

vertoonde van 16% als gevolg van een stijging van het aantal auto- en motorongelukken met 42%, van moord met 232% en van zelfmoord met 140%. Van deze oorzaken draagt de maatschappij het grootste deel van de kosten. Met deze ontwikkelingen in de tijd is het voorgaande echter geen rekening gehouden. Gelet werd op de geïsoleerde invloed van demografische veranderingen.

De kosten van de hoogbejaarden

Bij de bespreking van de nadelen van de vergrijzing van de bevolking spelen de kosten gemoeid met de huisvesting en verzorging van hoogbejaarden (die overigens niet zelden voor het gemak maar geïdentificeerd worden met 65-plussers) een aantal voordelen van een verouderende bevolking zijn opgesomd, ook aan de nadelen, de hogere kosten van het verouderen, aandacht te besteden. Indien en voor zover overigens deze kosten door de bejaarden zelf worden gedragen spelen zij in feite niet mee. Dan zijn het immers gewoon uitgaven voor dienstverlening die direct afgerekend wordt, zoals dat ook gebeurt met diensten op andere terreinen. Het gaat hier om diensten die niet volledig door de betrokkenen kunnen worden bekostigd en dus door de maatschappij als totaal gedragen moeten worden.

De verhandelingen over de problematiek van de oudere mens hebben meestal betrekking op personen van 65 jaar en ouder, hoewel men zich in een aantal gevallen al het hoofd breekt over personen van 55 jaar en ouder. De meeste ouderen kunnen zich zelf redden. Uit een onderzoek dat het NEI enkele jaren geleden in Zeeland heeft gehouden 6), bleek dat van de totale groep van 65 jaar en ouder, ruim de helft geen hulp nodig had en ruim een kwart alleen wat eenvoudige hulp (schoonmaken e.d.). Slechts ongeveer een vijfde had behoefte aan dagelijkse hulp. Uiteraard stijgt de behoefte aan hulp met het klimmen der jaren. Beneden de 75 jaar heeft van de ouderen 12% behoefte aan dagelijks hulp, boven de negentig is dit voor meer dan 80% het geval.

De duurste voorzieningen voor ouderen – de bejaardenoorden en verpleeghuizen – worden overwegend door hoogbejaarden (75 jaar en ouder) gebruikt. De bejaardenoorden voor 90% en de verpleeghuizen voor 74%. Verpleeghuizen worden tevens nog voor bijna 10% benut door personen beneden 65 jaar.

In tabel 5 is een overzicht gegeven van de specifieke kosten die ouderen van 65 jaar en ouder met zich brengen

5) Peter Uhlenberg en David Eggebeen, *The declining well-being of American adolescents*, *The Public Interest*, 1986.

6) Stuurgroep Onderzoek Bejaardenvoorzieningen in Zeeland, *Oud en Zelfstandig, een onderzoek naar de voorzieningen voor ouderen in Zeeland*, provincie Zeeland, Middelburg, 1984. Zie ook J.A. van der Vlist, *Oud en zelfstandig*, *ESB*, 26 september 1984.

Tabel 5. Geraamde kosten per jaar van het gebruik door ouderen van een aantal voorzieningen (1985)

Voorziening	Bedrag in min. gld.
Ziekenhuizen	4.240
Bejaardenoorden	4.142
Verpleeghuizen	3.197
Gezinszorg	935
Psychiatrische ziekenhuizen	640
Wijkverpleging	326
Specialistenhulp	323
Huisarts	212
Gecoördineerd ouderwerk	96
RIAGG	40
Flankerend beleid	39
Algemeen maatschappelijk werk	14
Totaal	14.204

op het gebied van maatschappelijke dienstverlening en gezondheidszorg. De vermelde cijfers zijn ontleend aan een recent onderzoek van het Nederlands Economisch Instituut 7).

Op het totale bedrag van circa f. 14,2 miljard dient bij bejaardenoorden en verpleeghuizen rekening te worden gehouden met het feit dat in deze voorzieningen tevens permanente huisvesting en voeding e.d. wordt verschaft. De hiermee samenhangende kosten zijn niet additioneel. Dit bedrag kan worden geraamd op f. 1,8 miljard. Per saldo resteert een bedrag van f. 12,2 miljard per jaar, hetgeen neerkomt op circa f. 7.100 per oudere per jaar.

Gezondheidsvoorzieningen, zoals ziekenhuizen, specialisten, huisarts, worden vrijwel geheel door de gebruikers via ziekenfondsen en verzekeringen betaald. Daarvoor is normaal premie betaald. Deze premies zijn berekend op basis van de kosten van medische zorg gedurende het gehele leven van een verzekerde. Bejaardenoorden, wijkverpleging en gezinsverzorging worden voor een belangrijk deel door de overheid respectievelijk door de AWBZ bekostigd. De kosten van de overige voorzieningen worden vrijwel geheel uit laatsgenoemde bronnen bestreden.

Met gebruikmaking van de in het reeds genoemde *Inventariserend vooronderzoek* 7) vermelde overheids- en AWBZ-bijdragepercentages kan worden berekend dat in totaal in 1985 f. 7,1 miljard voor rekening van de gemeenschap kwam. Per inwoner van 65 jaar en ouder bedroeg deze bruto 'last' bijna f. 4.100 per jaar. Uitgedrukt per inwoner beneden de 65 jaar bedragen de jaarlijkse bruto kosten circa f. 560 of wel ruim een tiende per week. De vermelding bruto is hier uiteraard nodig omdat de ouderen, evenals ieder ander, belasting betaling en dus ook bijdragen aan de financiering van deze kosten. Zij komen ten laste van de gemeenschap als geheel, inclusief de ouderen.

In het voorgaande werd reeds melding gemaakt van het feit dat personen van 65 jaar en ouder gemiddeld circa f. 17.000 per jaar aan inkomen ontvangen. Gaat men ervan uit dat hiervan circa 10% wordt bespaard of weggegeven dan bedragen de totale gemiddelde bestedingen ruim f. 15.000 per jaar. Daarnaast geeft de 'gemeenschap' nog circa f. 4.100 voor ouderenvoorzieningen uit. De totale bestedingen per oudere bedragen dus f. 19.500 per jaar.

Bij aantrekking van ouderen in een regio wordt een bestedingsimpuls van bijna f. 20.000 per jaar gegenereerd. Hierdoor wordt de werkgelegenheid op zijn beurt weer bevorderd. Uit ramingen van het NEI blijkt dat dit positieve werkgelegenheidseffect op 20 à 30 arbeidsjaren per 100 ouderen kan worden geraamd.

Slotopmerkingen

Uit het voorgaande wordt duidelijk dat de oudere Neder-

De basis voor de vergrijzing

(foto Ad Visual)

lander op een ander dienstenpakket een beroep doet dan zijn jongere landgenoot. Dat is geen nieuws. Niettemin achten de schrijvers het zinvol wat langer bij dit feit stil te staan dan gebruikelijk. Dikwijls wordt het probleem van de vergrijzing nogal eenzijdig belicht. De werkelijkheid is veel complexer en ook gunstiger dan vaak wordt gedacht. Ouderen hebben een relatief hoog inkomen per hoofd, consumeren meer dan anderen, betalen behoorlijk belasting, sparen, geven geld aan hun kinderen, creëren arbeidsplaatsen zonder zelf een arbeidsplaats nodig te hebben, verlangen geen recht op een werkloosheidsuitkering, doen nauwelijks een beroep op politie en justitie (behalve als slachtoffer), zijn veilige deelnemers aan het verkeer, gebruiken de verkeersinfrastructuur buiten de spits, gebruiken overige diensten van overheid en bedrijfsleven buiten de drukke dagen, verlangen het toeristenseizoen, doen geen beroep op de overheid voor kostbare onderwijs- en sportvoorzieningen, zijn actief in het verenigingsleven, enz. enz. en zorgen ten slotte ook nog voor een nalatenschap (uit-einde-lijk).

Daartegenover staat eigenlijk alleen een bescheiden bedrag van circa f. 4.000 per 65-plusser per jaar voor de verzorging van bejaarden, dat door de gemeenschap wordt opgebracht. Daarbij dienen we ons dan te realiseren dat de ouderen zelf via hun bijdragen aan de inkomsten- vermogensbelasting, BTW en successiebelasting niet onaanzienlijke bijdragen leveren aan de financiering van deze zorg.

Het zou natuurlijk zinvol zijn een grondiger en meer algemene en meer wetenschappelijk verantwoorde analyse van de maatschappelijke kosten en baten van de verschillende leeftijdscategorieën in ons land te maken. Onze indruk is dat het resultaat van zo'n diepergaande analyse voor de ouderen wel eens veel positiever kan uitvallen dan nu veelal wordt gesuggereerd. Indien dit het geval zou blijven te zijn moeten wij de 65-minners van thans dankbaar zijn dat zij in de toekomst een belangrijke toename van het aantal 65-plussers gaan veroorzaken.

L.H. Klaassen
J.A. van der Vlist

7) NEI, *Inventariserend vooronderzoek naar dienstverlening voor ouderen*, april 1987.